

Framstående konstnär fruktad massmördare?

Ar 2002 publicerade den amerikanska romanförfattarinnan och rättsmedicinska assistenten Patricia Cornwell en dokumentär med titeln »Portrait of a Killer. Jack the Ripper. Case closed«. I boken anser hon sig lägga fram hållbar bevisning för att koppla de s k Whitechapel-morden till den på sin tid berömda, impressionistiske konstnären Walter Rickard Sickert (1860–1942), som var målare, grafiker och en av dåtidens främste akvarellister. Det rörde sig framförallt om en serie på fem ovanligt bestialiska knivmord på några alkoholiserade, prostituerade kvinnor i Londons slumkvarter nattetid med början under hösten och vintern 1888. Det förekom liknande mord också på några barn i början på 1900-talet.

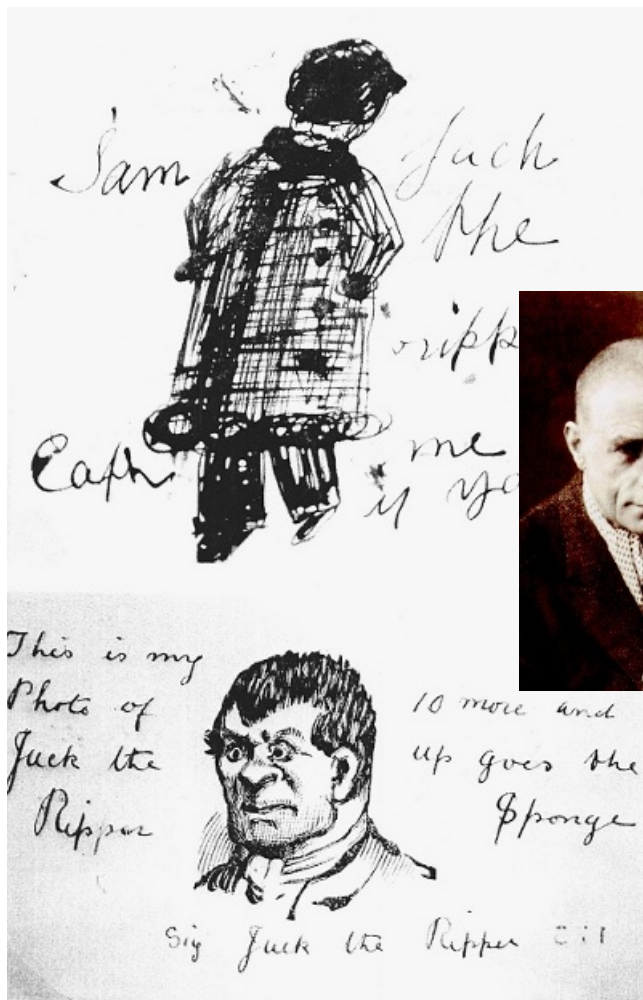
I sin fleråriga forskning har Cornwell haft anse-

ljung av både polisiär, rättsmedicinsk och grafisk expertis. Hon har gjort undersökningar av s k Ripperbrev avseende papperstyp, vattenstämplar, skiftande handstilar, ordval samt signaturer och låtit pröva DNA (utan resultat) och mtDNA med otillräckligt resultat. Cornwell gör också en genomgång medicinskt, psykologiskt och neurologiskt av begreppet psykopati. Hon kopplar sedan enligt amerikansk standardklassificering Sickert, med hans avvikande beteenden, till morden och stöder sig på skriftlig bevisning. Cornwells teoribildning om konstnären som psykopat överensstämmer dock inte med existerande skattningar av psykopati, ett inte väldefinierat begrepp, och inte heller med utsagor om konstnären i biografisk litteratur. Därför har författarinnan på Internet mötts av befogad kritik. Författaren Matthew Sturgis skriver också i sin mycket omfattande och väl

MORNINGTON CRESCENT NUDE, CONTRE-JOUR, 1907.

Oljemålning av Walter Sickert, 1860–1942, målare och grafiker, som klassats som en av dåtidens främste akvarellister.

Foto: Art gallery of South Australia, Adelaide.

WALTER SICKERT

Fotot visar onekliggen en slående likhet med det avtecknade porträttet i ett av de sk Ripper-breven, som kom anonymt till polisen. En ironisk drift med Scotland Yard?

Illustration: Ur Bromberg, R. Walter Sickert, prints: A catalogue Raisonné, London: University Press; 2000.

dokumenterade biografi »Walter Sickert: A life by Matthew Sturgis« 2005 i en efterskrift att han »sätter sitt goda namn i pant på att Walter Sickert inte var mördaren«.

Inte mindre än ca 2 700 Internetträffar på Walter Sickert visar att intresset är större för den eventuella kopplingen till mordet än för hans konstnärliga gärning. Nödvändigt forskningsmaterial har mycket länge varit oåtkomligt eller till dels förkommet. Sickerts brev har också legat i flertal arkiv.

Man kan dock hävda att kritiken mot Cornwells undersökningar av brev och dithörande teckningar är för lättvindiga. Konstnären är med största sannolikhet författare till några av de ca 50 »Jack the Ripper«-brev som skrivits till polisen och till flera större dagstidningar i London. Han var en flitig tidningsläsare av det som intresserade honom, och han skrev hundratals insändare i olika ämnen till tidningarna. Hans ordval tyder på språklig bildning. Han bytte uppenbarligen signaturer, varierade skrivstil och gjorde ibland avsiktligt enkla skrivfel. Några av breven, undertecknade »Jack the Ripper« är skrivna med målarpensel, och man har funnit etsningsunderlag på något av dem. Ordvalet tyder på att Sickert skrivit dem. Cornwell har fotograferat flera brev och ger i denna del av sina antaganden mycket trovärdiga förklaringar till sin uppfattning.

Att han skrivit vissa av dessa brev behöver ju inte betyda att han också var mördaren. Sickert var van att spela olika roller och att klä ut sig. Han sade själv att han älskade att ta på sig skuld. I slutet av 1800-talet

och början av 1900-talet var polisväsendet i London dåligt utvecklat och de rättsmedicinska undersökningarna undermåliga. Detta faktum kan mycket väl ha utgjort tillräcklig grund för Sickerts många skrivelser, vilka ligger ytterligt nära faktiska skeenden, och för hans ironiska drift med Scotland Yard. Han riskerade uppenbarligen aldrig en eventuell koppling till mordet.

Walter Rickard Sickert föddes i München, äldst av sex syskon, fyra bröder och en syster. Fadern Oswald var från Altona, dansk konstnär i andra ledet. En begåvad orosande, skicklig tecknare, författare, musikskrivare till små skådespel men utan något verkligt konstnärligt genombrott. Han företog mängder av kortare resor, vandrade ofta i sällskap med Walter och undervisade honom i konstnärliga tekniker.

Av Walters syskon förde Bernhard, också konstnär, en livslång kamp mot drogmisbruk enligt Cornwall. Den yngste brodern, Leonard, led av depressioner och hade alkoholproblem. Systemen blev suffraget och omtalad politiker. Walter var intelligent, såg bra ut, men var enligt sin mor »ganska svår« och »egensinnig«. Han lärde sig själv läsa och skriva och behärskade ett flertal språk, däribland latin och japanska.

Enligt biografiska källor var han en överaktiv, okontrollerbar och motsägelsefull man med en något sjuk humor och ett excentriskt, rituellt och bisarrt beteendemönster. Han levde »oorganiserat och flackande«.

Sickerts familj emigrerade till England 1868 på grund av politisk oro i samband med det Schleswig-Holsteinska och dansk-tyska kriget 1864. Somrarna tillbringades i Dieppe.

Walter började sin bana som skådespelare men slog efter några år om till konstnär. Han gick först på konstskolan »The Slade«, där han vantrivdes och snart slutade. Den amerikanske konstnären, impressionisten James Whistler (1834–1903), som tidvis vistades i London, tog Sickert som elev och assistent. Han kom under många år att vara Sickerts förebild både som människa och konstnärlig idégivare. Under Whistlers ledning fick han också djupgående inblick i olika grafiska metoder och måleri. I London tillbringade han ofta kvällarna på olika »music-halls« till stängningsdags efter midnatt. Här tecknade han i detalj och hämtade inspiration till senare etsningar och målningar.

Sickert företog mängder av resor i Europa, ställde ofta ut, bl a i Paris och Venedig och även i Amerika. Han bytte han ständigt boplatser och ateljéer. Under hela sitt liv var han uppenbarligen totalt oförmögen att handskas med pengar. Men det tycks alltid ha funnits vänner som köpte hans konst och bildade fonder för att hjälpa honom.

När Walter var fem år genomgick han en tredje operation, denna gång i London för en »fistula«, något som han själv kallar »my circumcition«. Det troligaste anses vara att han led av en icke utläkt analfistel. Det fördes på 1860-talet inga medicinska journaler, varför det är omöjligt att, som Cornwell gör, utgå ifrån att det rörde sig om hypospadi och att detta förhållande skulle ha förorsakat ett livslångt trauma. Själv teoretiserar Sickert i något av sina brev om att mordet på de prostituerade kvinnorna skulle kunna

»HE KILLED HIS FATHER IN A FIGHT«

kallade Sickert denna tidiga etsning som vittnar om hans intresse för våld.

hårröra från mördarens sexuella tillkortakommanden, en kompensatorisk hämnd. Eller på att vederbörande hade tagit droger och alkohol och att detta givit upphov till brist på kontroll av starka, mordiska lustar.

Sickert sägs ha varit måttlig med alkohol. Droger nämns överhuvud taget inte i hans fall. Inga tvivel råder om att han var intresserad av död, våld och brott, och han avbildade prostituerade i olika akter och situationer. Utnyttjande av prostituerade var ju ingen ovanlig företeelse. Han hatade definitivt inte kvinnor men delade tidens viktorianska kvinnosyn. Han sökte också nya motiv i den undre världen. Han berättar att han haft ateljé i samma hus som Jack the Ripper och har också målat en bild kallad »Jack the Ripper's bedroom«.

Han var gift tre gånger, första gången vid 25 års ålder, och hade uppenbarligen ett flertal utomäktenskapliga förbindelser. Den första hustrun, Ellen Comden, var en sjuklig, 12 år äldre barndomsväninna. Hon var en modersfigur och ett ekonomiskt stöd för honom till hon lät skilja sig. Hans andra hustru från 1911, Christine Angus, var också sjuklig och dog tidigt i tbc (1920). Sickert tog hennes död mycket hårt. Thérèse Lassore, skicklig porslinsmålarinna, blev hans tredje hustru och starka stöd i ett som man antar platoniskt äktenskap. Sitt stora umgänge och sina många vänner fann han bland dåtidens engelska och franska kulturelit. Den

franske konstnären Degas var hans livslånga vän och ständiga ideal.

Sickert hade en mycket omfattande verksamhet som skarp konstkritiker, ordförande i konstklubbar, lärare, föreläsare och frekvent utställare. Han var en mästare på att skildra mänskliga känslor, en »litterär konstnär« som registrerade allt han såg och har upplevde. Konst är »illustration, illustration, illustration«, har han sagt. Han gjorde utmärkta porträtt. Skissartat, spretigt, tecknade han direkt i kopparplåten, arbetade sedan ofta om sina etsningar eller tornålsbilder och experimenterade med avtorkningen för att få fram speciella skuggor och dagrar och även med att överföra teckningar från papper till litostenar. De olika försöken är sällan daterade.

I sina målningar täcker han ofta duken med ytliga, stora färgfläckar, löst sammanhängande, ofta i dova toner. Redan 1890 hade han börjat använda foton som underlag för sina bilder. Ibland lät han assistenter färdigställa målingarna. Han höll fast vid samma individualistiska impressionism hela livet även om han ständigt experimenterade med olika måleriska tekniker. I situationsmåleri och porträtt närmar han sig en ovanlig realism och anses till och med förebåda Francis Bacon (1909–1992). Den franska och amerikanska modernismen tog han avstånd från. Han var mer en fransk än en engelsk målare.

I slutet av 1930-talet hade Sickert blivit hedersdoktor vid två universitet i England (juridik och litteratur) och var även stolt medlem i Académie des Beaux Arts i Frankrike. Flera stroke och senildemens satte långsamt stopp för en ovanlig och inte alltid framgångsrik konstnärlig gärning. Vid sin död vid 82 års ålder var han märkt av flera svåra sjukdomar. Han kremerades i Bathampton, där han vistades de sista åren av sin levnad.

Lisbeth Ollner

psykolog, konstvetare, Lidingö

Citatet

Gustaf Petrén:

»Det kan starkt ifrågasättas om det är socialt tillåtet för en klinikamannens att vara gift«

Kirurgprofessorn och lundensaren Gustaf Petrén (1874–1962) var ett av tolv framgångsrika barn från ett prosthem i Halmstad; flera bröder blev också välkända läkare.

För patienterna fanns han alltid tillgänglig, liksom för den kollega som behövde råd och stöd. Kraven på medarbetarna var dock extrema. GP var uppenbart inte särskilt socialt förstående; rubrikens citat speg-

lar en förgången tidsanda. Utan chefens tillstånd gifte man sig ej ...

Petréns avhandling ansågs briljant. Han insåg att gallstas måste opereras tidigt innan koagulationsförmågan nedsattes via levern, och han var därmed nära att upptäcka vitamin K. Han tillhörde den sista generationen som försökte hålla samman sitt huvudämne och var motståndare till all subspecialisering.

Under hans operationer var det dödstyst på salen. Hierarkin var strikt. Vid morgonavrapporteringen framkom att en piga hos en av hans kolleger under natten hade opererats akut för appendicit av jourhavande. GP var missnöjd:

»Professorsjungfrur opereras av förste underläkaren, inte av andre.«

Var det verkligen bättre förr?

Stephan Rössner

professor, Karolinska Universitetssjukhuset Huddinge